

อธิบายเครื่องบูชา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

พระโสภณอักษรกิจ พิมพ์ช่วยในงานย่นชิงช้า

มหาอำมาตย์ตรี พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (เผื่อง โชติกะพุกกณะ)

เจ้ากรมท่าซ้าย กระทรวงมหาดไทย

เมอบมะเมย พ.ศ. ๒๔๗๓

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

หนังสืออธิบายเครื่องบูชา^๕นมแด่จอมพระยาตำรงราชานุภาพ ทรง
พระนิพนธ์ไว้แต่เมื่อเจ้าพระยาพุทศักราช ๒๔๗๑ ทรงเลื่อนฉบับประทาน
มาให้พิมพ์แจกครวณ^๕เหมาะแก่บุคคล เพราะมีความกว้างขวางถึงวิรัชกุมไต่ระ
จีน เลือกลดรวลายเป็นชุดเดียวกัน และมีรูปแบบโต๊ะชุด กิมติง ซึ่งเจ็ดตัวพุท
ได้ส่งเข้ามาถึงในปลายรัชการที่ ๔ ๑ ท่านเจ็ดตัวพุท^๕ผู้^๕ (พ.ศ. ๒๓๕๗—๒๔๒๑)
นี้เป็นคนสกุลโซติกทุกขณะ ได้รับพระราชทานฐานันดรยศเป็น พระยาโชฏิก
ราชเศรษฐี เมื่อปีระกาเบญจศก พ.ศ. ๒๔๓๖ ในรัชการที่ ๕ แด่โปรด
เกล้า ๑ ให้ขึ้นชิงช้าเมื่อปีฉลูพศก พ.ศ. ๒๔๔๐ ๑ พระยาโชฏิกราชเศรษฐี
ยวด (พ.ศ. ๒๔๐๒—๒๔๕๗) ผู้บิดา ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรใน
รัชการที่ ๖ เมื่อปีกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ แด่พระยาโชฏิกราชเศรษฐี ผ่อง
ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเมื่อปีกเถาะ ในรัชการที่ ๗ แด่ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ๑ ครัดเลือกเอาเป็นพระยาคนทรงพระเป็นเจ้า ในพระราชพิธี
ตรียัมปวาย ให้ขึ้นชิงช้าเมื่อปีมเมียโทศก พ.ศ. ๒๔๗๓^๕นี้เป็นเกียรติยศ
แก่สกุลคนที่ได้สืบตำแหน่ง พระยาโชฏิกราชเศรษฐี ถึงสามชั่วคนใน
สกุลเดียวโดยลำดับกันทั้ง ๓ รัชการ ควรที่ญาติมิตรจะพลอยยินดีตาม
แต่ตำแหน่งโชฏิกราชเศรษฐีเจ้ากรมทำช้าย^๕นี้ มีมาในทำเนียบศักดิ์นา
พลเรือนกรุงศรีอยุธยา แต่ พ.ศ. ๑๙๙๗ เป็นตำแหน่งโบราณล่วงมาได้
ถึง ๔๗๐ ปี ยังไม่ปรากฏว่ามีในสกุลใดถึงสามชั่วคน แต่ที่ได้เห็นปานดัง^๕นี้

เพราะฐานะมันคงในเศรษฐกิจบำรุงการค้าขาย แต่ทำภาษีอากรประมูด
พระราชทรัพย์แผ่นดินท่ว^{ขึ้น}นมากหลายตลอดมาทั้งสามคน แต่มิวิริยะกต^{ดี}
ในหน้าที่ราชการโดยตำแหน่งแห่งสกุลโซติกทุกขณะ นี้ จัดเป็นมรดกยิ่งอีก
ด้วย ๑ ประการหนึ่งพระยาโชฎิก^{ราช}เศรษฐี^{ผู้} ผ่อง ผู้^{ขึ้น}สืบเชื้อสายทาง
มารดาจากสกุลพระยาพิศสัย ยิ้ม ผู้เป็นตา ซึ่งข้าพเจ้าเห็นควรยกช^{ขึ้น}
บันทึกไว้ ว่าเป็นพ่อค้าไทคนแรกผู้^{ขึ้น}มเรือกำปั่นไฟ ชื่อเรือเจ้าพระยา เติร
ค้าในระวางสิงคโปร์กับบางกอก ตลอดจนการค้าที่ ๔ ได้ฉลองพระเดช
พระคุณเป็นกำลังเครื่องไปรษณีย์ของหลวง แม่ ดินคำบันทุกเค็มระวาง
เรือแล้ว จะต้องรอพระราชหัตถ์ไปต่างประเทศ ก็ทำได้สมพระราชประสงค์
แต่สกุลทั้งสองฝ่ายมีความจงรักภักดีในพระบาทสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้า
แต่พระราชวงศ์^{ขึ้น}นี้เป็นอาชิตินิได้ทอดอโย จึงเป็นเหตุนำความเจริญมาแก่
วงศ์สกุลเห็นปรากฏปานนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความปิติยินดีนั้นมิตรและผู้
เกี่ยวข้องกับพระยาโชฎิก^{ราช}เศรษฐี^{ผู้} ที่ได้โอกาสฉลองพระเดชพระคุณขึ้น
ซึ่งข้าจำเริญรยท้าว^{ขึ้น} แต่รับตำแหน่งกรมท่าซ้ายสืบ^{ขึ้น}แต่บิดาเป็นเกียรติ
คุณความดีสำหรับสกุลได้เจริญยิ่ง ๆ เทอญ ๑

กรมวัง

สารบรรณ

รายนามผู้ขึ้นชิงช้า	หน้า (๑)
อธิบายเครื่องบูชา	๑
เครื่องบูชาอย่างไทย	๒
เครื่องทองทิศของหลวง	๒
เครื่องทองห้าของหลวง	๓
เครื่องทองน้อย	๓
กระบะเครื่องนมัสการ	๓
กระบะเครื่องห้า	๓
กระบะบูชาวิปัสสนาอย่างมีเชิง	๔
กระบะบูชาอย่างไม่มีเชิง	๔
เครื่องบูชาอย่างม้าหมู	๕
ถายย่อเครื่องแต่งเรือน	๕
ถายย่อเขียนผนังโบสถ์	๕
ม้าหมูในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน	๕
หลักเครื่องบูชาม้าหมู	๖
เครื่องบูชาอย่างโต๊ะจีน	๗
เครื่องโต๊ะบูชาตามแบบจีน	๗
เครื่องโต๊ะบูชาอย่างจีนซึ่งมาจัดแปลงเป็นอย่างไทย	๗
หลักเครื่องเดินเทศน์มหาชาติว่าด้วยเครื่องโต๊ะบูชา	๑๐
โต๊ะกมดั่ง	๑๒
โต๊ะเครื่องบูชาอย่างใหญ่ แบบหลวงในรัชกาลที่ ๕	๑๒
การจัดโต๊ะบูชา	๑๒
ชั้นหลักโต๊ะบูชา	๑๓

รายนามพระยาผู้ขึ้นชิงช้า

ในรัชกาลที่ ๕

๑ ปี่มะโรง สัมฤทธิ์ศึก พุทธศักราช ๒๔๑๑ พระยาดำรงราชเดโชไชย (พิน)

๒ ปี่มะเล็ง เอกศึก พุทธศักราช ๒๔๑๒ พระยาดำรงราชฤทธิไกร (บัว)

๓ ปี่มะเมี่ยง ไทศึก พุทธศักราช ๒๔๑๓ พระยาราชสุภาวดี (เพ็ง เพ็ญกุล) ภายหลังเป็นเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง

๔ ปี่มะแม ตีรศึก พุทธศักราช ๒๔๑๔ พระยามหาอำมาตยาธิบดี (มั่ง สันธิรัตน์) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาธรรมาภิบาล

๕ ปี่วอก จัตวาศึก พุทธศักราช ๒๔๑๕ พระยามหาอำมาตยาธิบดี (ชื่น กัทยาณมิตร)

๖ ปี่ระกา เบญจศึก พุทธศักราช ๒๔๑๖ พระยาธรรมดำนิต (พดด้วง อมาตยกุล)

๗ ปี่จอบ ฉศึก พุทธศักราช ๒๔๑๗ พระยาราชวรานุฑ (บุญรอด กัทยาณมิตร) ภายหลังเป็นเจ้าพระยารัตนบดินทร์

๘ ปี่กุน ดับศึก พุทธศักราช ๒๔๑๘ พระยาสาธิตกิจโกศล (โหมต อมาตยกุล)

๘ ปี่ฆวด อัฐศก พุทธศักราช ๒๔๑๙ พระยาศรีสังหเทพ (หฺร่น
ศรัเพัญ) ภายหลังเป็นพระยามหาอำมาตยาธิบดี

๑๐ ปี่ณดู นพศก พุทธศักราช ๒๔๒๐ พระยาโชฎิกกราชเคัรษา
(พุก ไชติกะพุกกณะ)

๑๑ ปี่ฆาด ดัมฤทธิศก พุทธศักราช ๒๔๒๑ พระยาจำแค้นบตี (เดช)

๑๒ ปี่เกาะ เอกศก พุทธศักราช ๒๔๒๒ พระยาอนุรักษราชมนเฑียร
(เผือก เควดนันทน์) ภายหลังเป็นพระยามหานิเวศนาอนุรักษ

๑๓ ปี่มะโรง โทศก พุทธศักราช ๒๔๒๓ พระยานานาพิภภษ
(โต บุณนาค)

๑๔ ปี่มะเต็ง ตวัศก พุทธศักราช ๒๔๒๔ พระยารัตนโกษา (จัน
จารุจินดา) ภายหลังเป็นพระยาเพชรพิไชย

๑๕ ปี่มะเมี้ย จัตวาศก พุทธศักราช ๒๔๒๕ พระยาราชวรมานุกุต
(เวก บุณยรัตพันธุ์) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาศรีธรรมราช

๑๖ ปี่มะแม เบญจศก พุทธศักราช ๒๔๒๖ พระยาโชฎิกกราช
เคัรษา (เสถียร ไชติกะเสถียร)

๑๗ ปี่วอก ฉศก พุทธศักราช ๒๔๒๗ พระยามนตรีสุริยวงศ์
(ช้น บุณนาค)

๑๘ ปี่ระกา สัปตศก พุทธศักราช ๒๔๒๘ พระยาอนุชิตชาญไชย
(พึ่ง สุวรรณทัต)

๑๙ ปี่จอ อัฐศก พุทธศักราช ๒๔๒๙ พระยามณเฑียรบาล (คง
สโรบล)

๒๐ ปีกุน นพศก พุทธศักราช ๒๔๓๐ พระยาธรรมสารนิติ (คาค
อมาตยกุล)

๒๑ ปีมะเส็ง สัมฤทธิศก พุทธศักราช ๒๔๓๑ พระยาเกษตรวิรักษ
(นิต กมตานนท์)

๒๒ ปีฉลู เอกศก พุทธศักราช ๒๔๓๒ พระยาอิศรานุภาพ (เขียม
บุญนาค)

๒๓ ปีชวด โทศก พุทธศักราช ๒๔๓๓ พระยามหามนตรี (เวก
ยมาภย์) ภายหลังเป็นพระยาอภัยรณฤทธิ์

๒๔ ปีเถาะ ตรีกศก พุทธศักราช ๒๔๓๔ พระยาดำรงเดโชไชย
(โต บุญนาค) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาสุรวงศ์วิวัฒน์

๒๕ ปีมะโรง จัตวาศก พุทธศักราช ๒๔๓๕ พระยาพิไชยบุรินทร์
(ฉ่ำ บุญนาค) ภายหลังเป็นพระยาตากสินมหาราชเสนา

๒๖ ปีมะเส็ง เบญจศก พุทธศักราช ๒๔๓๖ พระยาไกรโกษา
(เทศ ภูมิรัตน)

๒๗ ปีมะเมีย ฉกศก พุทธศักราช ๒๔๓๗ พระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์
(ม. ร. ว. หาดาน กุญชร ณอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาเทเวศร์
วงศ์วิวัฒน์

๒๘ ปีมะแม ศกศก พุทธศักราช ๒๔๓๘ พระยาอุดมการบดี
(ม. ร. ว. คดี สุทัศน์ ณอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาวิชิตวงศ์
อุดมไกร

๒๙ ปี่วอก อัฐก พุทธศักราช ๒๔๓๙ พระยาราชวรานุกุล (อ่วม)

๓๐ ปี่ระกา นพศก พุทธศักราช ๒๔๔๐ พระยาศรีพิพัฒน์ (หงส์
สุจริตกุล) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาศิริวิรัตนมนตรี

๓๑ ปี่จอบ ดัมฤทธิศก พุทธศักราช ๒๔๔๑ พระยาเพชรพิไชย
(สิงโต)

๓๒ ปี่กุน เอกศก พุทธศักราช ๒๔๔๒ พระยาอนุชิตชาญไชย
(ทองคำ ลือโฮว) ภายหลังเป็นพระยาดำรงราชฤทธิไกร

๓๓ ปี่ชวด โทศก พุทธศักราช ๒๔๔๓ พระยาศรีวิฑูรเทพ (เติ้ง
วิริยะศิริ) ภายหลังเป็นพระยามหาอำมาตยาธิบดี

๓๔ ปี่ฉลุ ตวิศก พุทธศักราช ๒๔๔๔ พระยาทิพโกษา (หมาโต
โชติกะเสถียร)

๓๕ ปี่ฆาต จัตวาศก พุทธศักราช ๒๔๔๕ พระยาอภัยรณฤทธิ์
(บุตร บุญยรัตพันธุ์)

๓๖ ปี่เถาะ เบญจศก พุทธศักราช ๒๔๔๖ พระยาเทพอรชุน
(แจ็ก จารุจินดา)

๓๗ ปี่มะโรง ฉศก พุทธศักราช ๒๔๔๗ พระยาอนุชิตชาญไชย
(สาย สิงหนั่น)

๓๘ ปี่มะเล็ง ดัมปะศก พุทธศักราช ๒๔๔๘ พระยาประสิทธิ์ศักดิ์การ
(สอาด สิงหนั่น) ภายหลังเป็นพระยาดังหนั่น

๓๙ ปี่มะเมีย นพศก พุทธศักราช ๒๔๔๙ พระยามำเริงภักดี
(เจริญ อมาตยกุล) ภายหลังเป็นพระยาเพชรพิไชย

๔๐ ปีมะแม นพศก พุทธศักราช ๒๔๕๐ พระยาอินทราธิบดี
 ดั้หราชรองเมือง (ม.ร.ว. ตบ สุกัณน์ ฌอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้า
 พระยาอภัยราชา

๔๑ ปีวอก สัมฤทธิศก พุทธศักราช ๒๔๕๑ พระยาดั้หราชเดโชไชย
 (ม.ร.ว. อรุณ ฉัตรกุล ฌอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาบดินทร
 เดชานุชิต

๔๒ ปีระกา เอกศก พุทธศักราช ๒๔๕๒ พระยาดั้หราชสุริยศักดิ์
 (ม.ร.ว. เบย มาตกุล ฌอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาพระเดั้จ
 สุนทรราชินดี

ในรัชกาลที่ ๖

๑ ปีจอ โทศก พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระยาไพบูลย์ดมบดี (เดช
 บุนนาค)

๒ ปีกุน ตรัสก พุทธศักราช ๒๔๕๔ พระยามหานิเวศนานุรักษ์
 (กระจำ บวรณศิริ)

๓ ปีชวด จัตวาศก พุทธศักราช ๒๔๕๕ พระยานุรักษ์ราชมน
 เทียร (ม.ร.ว. บุ่ม มาตกุล ฌอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้าพระยา
 ขรรฆาธิกรณารินดี

๔ ปีฉลู เบ็ญจศก พุทธศักราช ๒๔๕๖ พระยาเวียงไฉนอุป
 (เจ็ก เกตุทัต)

๕ ปีขาล ฉก พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระยาศรีวรวงค์ (ม.ร.ว.
 จิตร สุกัณน์ ฌอยุธยา)

(๖)

๖ ปี่เถาะ ตัปตะคัก พุทธศักราช ๒๔๕๘ พระยาราชนากูต (อวม เปาโรหิตย์)

๗ ปี่มะโรง อัฐคัก พุทธศักราช ๒๔๕๙ พระยาอภัยภวนฤทธิ (เชย ยมาภัย) ภายหลังเป็นพระยาอภัยวงศ์พิพัฒน์

๘ ปี่มะแตง นพคัก พุทธศักราช ๒๔๖๐ พระยาตั้งหราชเดโชไชย (แย้ม อนุคร) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต

๙ ปี่มะเมีย ลัมฤทธิคัก พุทธศักราช ๒๔๖๑ พระยาร่วงวงศ์พิพัฒน์ ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา ณอยุธยา) ภายหลังเป็นเจ้าพระยา

๑๐ ปี่มะแม เอกคัก พุทธศักราช ๒๔๖๒ พระยาธรรมจรรยาณุกูต มนต์วี (ทองดี โชติกะเสถียร)

๑๑ ปี่วอก โทคัก พุทธศักราช ๒๔๖๓ พระยาญาณประกาศ (เถื่อน ศุภศิริวัฒน์)

๑๒ ปี่ระกา ตวัคัก พุทธศักราช ๒๔๖๔ พระยาศรีธรรมมาธิราช (เจิม บุญยรัตพันธุ์)

๑๓ ปี่จอบ จัตวาคัก พุทธศักราช ๒๔๖๕ พระยาวิจิตรวงศ์ดุษฎีไกร (ม.ร.ว. ดิถี สุกัสน์ ณอยุธยา)

๑๔ ปี่กุน เป็ญจคัก พุทธศักราช ๒๔๖๖ พระยานรเนติบัญญัติจ (ถัด เศรษฐบุตร)

๑๕ ปี่ขวด ฉคัก พุทธศักราช ๒๔๖๗ พระยาสุวรรณคีรี (ทองดี สุวรรณคีรี)

(๗)

ในรัชกาลปัจจุบันนี้

- ๑ ปีนุ ตั้ปะตัก พุทธศักราช ๒๔๖๘ พระยานำเรอบริรักษ์
(ตาย ณมหาไชย)
- ๒ ปีชาด อัฐัก พุทธศักราช ๒๔๖๙ พระยานุสรรัตนราชพัตถ
(นพ ไกรฤกษ์)
- ๓ ปีเถาะ นพศก พุทธศักราช ๒๔๗๐ พระยาอิศรพัตถ (ตันห
จารุจินดา) ต่อมาเป็นพระยานำเรอภักดี
- ๔ ปีมะโรง สัมฤทธิศก พุทธศักราช ๒๔๗๑ พระยาตากาโหม
ราชเสนา (เด็ก ปาณิกบุตร)
- ๕ ปีมะเถ้ง เอกศก พุทธศักราช ๒๔๗๒ พระยาหมโสดศรีพิพัฒน์
(เชิญ ปริษณานนท์)
- ๖ ปีมะเมีย โทศก พุทธศักราช ๒๔๗๓ พระยาไชยภักวษเศรษฐ
(ผ่อง ไชติกะพุกกณะ)

อธิบายเครื่องบูชา

เครื่องบูชาของไทย ถ้าว่าตามแบบแผนใช้ของ ๔ สิ่งเป็นสำคัญ คือเทียน ๑ รูป ๑ เข้าดอก ๑ ดอกไม้ ๑ แต่ตามที่ใช้กันเป็นปกติ ในพื้นเมือง ไทยทางฝ่ายใต้เช่นในกรุงเทพฯ นี่เป็นต้น ชอบใช้แค่ดอกไม้ รูปเทียน เข้าดอกหาใครใช้ไม้ ส่วนไทยทางข้างเหนือ เช่นในมณฑล พายัพชอบใช้แค่เทียนกับเข้าดอกดอกไม้ รูปหาใช้ไม้ ที่ผิดกันเช่นนั้น ดันนิษฐานว่าเดิมเห็นจะเป็นด้วยในท้องถิ่นหาของซึ่งดกเดี่ยมีใครได้สดวก เหมือน ๓ สิ่งซึ่งคงใช้อยู่ จึงมักดกเดี่ยสิ่งหนึ่ง แล้วยกเลยคิดเป็น ประเพณีมา แต่เครื่องนมัสการของหลวงยังคงใช้ของ ๔ สิ่งตามแบบ อยู่จนทุกวันนี้

เมื่อจะแต่งหนึ่งสิ่งขึ้นได้ต้องสืบส่วนหาต้นตำรา ว่าเหตุใดจึงใช้ของ ๔ สิ่งดังกล่าวมาเป็นเครื่องบูชา จะมีมูลมาแต่ที่ไหน ได้ความว่าตาม ตำราพราหมณ์ในมณฑลประเทศแต่โบราณ มักจะบวงใช้เครื่องบูชา หหลายอย่างมาก เครื่องบูชาทั้ง ๔ สิ่งที่ไทยใช้ก็มีอยู่ในตำราพราหมณ์ด้วย เหมือนกัน ถ้าจะลงเนื้อเห็นว่าไทยได้ตำราเครื่องบูชามาแต่พราหมณ์ ชาวมณฑลประเทศก็เห็นจะพอไปได้ แต่มีข้อประหลาดน่าพิศวงอยู่ อย่างหนึ่ง ที่เครื่องบูชาของชาวประเทศอื่น เช่นจีนและญี่ปุ่นก็ดี หรือที่ ถิ่นศาสนาอื่น เช่นพวกฝรั่งถือนักฤกษ์ด้อย่างลัทธิโรมันคาทอลิกก็ดี

หรือเชกถือคำสอนอิสลามก็ดี วัตถุใช้เป็นเครื่องบูชาเป็นทำนองเดียวกัน
กับไทยทั้งนั้น คือ

๑ สิ่งซึ่งให้แสงสว่าง ใช้เทียนบ้าง ตะเกียงบ้าง โคมบ้าง อย่าง ๑

๒ สิ่งซึ่งเผ่าให้เกิดควันดับไล่โรค ใช้ธูปบ้าง เนื้อไม้บ้าง และ
กำยานบ้าง อย่าง ๑

๓ สิ่งซึ่งให้เกิดประทีปกลิ่นหอม ใช้ดอกไม้และเข้าดอกเป็นต้น
อย่าง ๑

จะเกิดด้วยมูลอย่างใด จะเขาอย่างตามกันหรือว่าต่างพวกต่างคิด
แต่ไปพ้องกัน เป็นประการอันใดยังค้นไม่ได้ความชัด

อธิบายเครื่องบูชาซึ่งจะแสดงในหนังสือนี้ จะว่าแต่ด้วยกรรมวน
แต่งตั้งเครื่องบูชา เช่นใช้ไม้เป็นแบบอยู่ในประเทศสยามทุกวันนี้ มีลักษณะ
ต่างกันเป็น ๓ ประเภท จะเรียกตามสดวกแก่การแต่งหนังสือว่า “เครื่อง
บูชาอย่างไทย” ประเภท ๑ “เครื่องบูชาอย่างไทยแก่นจันทน์” หรือ
“ม้าหมู” ประเภท ๑ “เครื่องบูชาอย่างจันทน์แก่นไทย” หรือ “โต๊ะจันทน์”
ประเภท ๑ แสดงอธิบายที่ละประเภทต่อไป

เครื่องบูชาอย่างไทย

เครื่องบูชาอย่างไทยซึ่งใช้อยู่เป็นอย่างบริบูรณ์เต็มแบบในเวลานี้ คือ
เครื่องนมัสการของหลวงอย่าง ๑ เรียกว่า “เครื่องทองทิศ” (ดูรูปที่ ๑)
ซึ่งดำหรับสวดเจ้พระเจ้านั่นดินทรงบูชาพระรัตนตรัยในงานพระราชพิธีใหญ่
มีเตียงทองคัง เชิงเทียนแถวหนึ่ง & เชิง เชิงรูปแถวหนึ่ง & เชิง พาน
เข้าดอกแถวหนึ่ง & พาน พานดอกไม้แถวหนึ่ง & พาน

รองลงมาถึงเครื่องห้า (รูปที่ ๒) สำหรับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
ทรงบูชาพระบรมเวฬาทรงสถิตย์เทศนา มีเชิงเทียน ๒ กระถางปักรูป ๑
กรวยปักดอกไม้อัน ๕ กรวย ตั้งในพานทองลงยาราชาวัติ

อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “เครื่องทองน้อย” สำหรับสมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินทรงบูชาพระเพาวัดฤ เช่นพระบรมอัฐิเป็นต้น มีเชิงเทียน ๑
เชิงรูป ๑ กรวยปักดอกไม้อัน ๓ กรวย ตั้งในพานทองลงยาราชาวัติ
(รูปที่ ๓)

มีเครื่องบูชาซึ่งเป็นอย่างย่อลงมาจาก ๓ ชนิดที่กล่าวแล้วอีกหลาย
อย่าง จะว่าแต่พระซึ่งมักใช้กันชุกชุม คือ

อย่างที่ ๑ เรียกว่า “กระบะเครื่องนมัสการ” มีแต่ของหลวง
สำหรับทรงบูชาพระรัตนตรัยในงานพระราชพิธีขนาดเล็ก (รูปที่ ๔) มี
กระบะเชิง ถมยาหรือประดับมุกต์ ในนั้นจัดเครื่องตั้งเหมือนอย่างเครื่อง
ทองทิศที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นแต่ขนาดเล็กย่อมลง ตามวงเจ้านายผู้ใหญ่
ก็ใช้อย่างนี้เป็นเครื่องทรงบูชาพระรัตนตรัยในงานต่าง ๆ เช่นของหลวงใช้
เครื่องทองทิศ (บางที่กระบะอย่างนี้จะเป็นเครื่องนมัสการของเดิม เขา
แบบไปขยายเป็นเครื่องทองทิศก็เป็นได้)

อย่างที่ ๒ “กระบะเครื่องห้า” มีของหลวงสำหรับบูชาพระบรม
ตถ์ที่เตียงพระสวด และมักใช้เป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัยเวลาถึงงานตาม
วงเจ้านายและบ้านขุนนางผู้ใหญ่ (รูปที่ ๕) มีกระบะเชิง ของเจ้านาย

มักประดับมุกต์ล้วน ของขุนนางมักประดับมุกต์แถมเบือ (๑) ในนั้น
 แถวหน้าตั้งเชิง ๕ เชิง เป็นเชิงเตียน ๔ เชิงรูปอยู่ต่าง ๓ แถวใน
 ตั้งพานดอกไม้ ๔ พาน (สันนิษฐานว่าเดิมเห็นจะเป็นพานดอกไม้ ๒ พาน
 เข้าดอก ๒)

อย่างที่ ๓ เป็นเครื่องบูชาอย่างน้อย มีเชิงเตียน ๓ เชิงรูป ๓ พาน
 หรือถ้วยใส่ดอกไม้ม ๒ (สันนิษฐานว่าเดิมจะเป็นพานดอกไม้ม ๓ พานเข้า
 ดอก ๑) แต่เครื่องรองใช้ผิดกันตามชนิดมุกต์

ถ้าเป็นพระภิกษุสงฆ์ ใช้กระบะเชิงอย่างเล็ก เช่นถวายในบริวาร
 บวชนาคและบริวารภิกษุ พระมุกใช้เครื่องบูชาอย่างน้อยหนึ่งวิบัตินา จึง
 เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “เครื่องบูชาวิบัตินา” (ดูรูปที่ ๖)

ถ้าเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ทางฝ่ายคฤหัสถ์ เครื่องรองมักใช้พาน แต่
 ผู้หญิงมักชอบใช้กระบะไม่มีเชิง (ดูรูปที่ ๗)

รองลงไปจากที่กล่าวมา ก็มีแต่เตียนดอก ๑ รูปดอก ๑ ดอกไม้ม
 ข้อ ๓ (หรือกระทง ๑) ถัดไปบักและวางณะที่ซึ่งเขาเตรียมไว้รับ ในที่มั่งงาน

เครื่องบูชาอย่างมั่วหมุ่

ที่สันมคว่าเครื่องบูชาชนิดนี้เป็นของไทยแท้แน่นอน เพราะความคิด
 ที่จัดเป็นเครื่องบูชาเป็นความคิดไทย แต่กระบวนที่จัดเอาอย่างมาจาก
 ที่จีนเขาจัดตั้งเครื่องแต่งเรือน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตายฮ่อ” ซึ่ง
 จีนชอบเขียนฉลาก และเขียนเป็นตายแจกั้นและของเครื่องถ้วยชามอย่างอื่น

(๑) กระเบาะเชิงมุกต์แถมเบือของเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ยังอยู่ที่
 เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ (แหม่ ผนคร) ผู้เป็นหลาน

(รูปที่ ๘) จันเรียกว่า “ลายปักโก” เป็นของที่ได้เห็นกันมาใน
 ประเทศนี้เห็นจะช้านานแล้ว แต่ตามเรื่องตำนานปรากฏว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๒
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงสร้างสวนขวาที่ในพระบรมมหา
 ราชวัง (ตรงบริเวณสวนศิลาชัยบัดนี้) ครั้นนั้นประจวบเวลาราชทูตไทย
 ออกไปเมืองปักกิ่ง ไปได้เครื่องแต่งเรือนอย่างจีนเข้ามาจัดแต่ง
 พระตำหนักที่ในสวนขวา เป็นเหตุให้เกิดนิมิตกันขึ้นเป็นที่แรก ว่าเป็น
 ของงามน่าดู ถึงเขาไปผูกเป็นสายเขียนผนังโบสถ์ แต่คิดดัดแปลงไป
 ให้เป็นเครื่องพุทธบูชา ยังมีปรากฏอยู่ทุกวันนี้ที่พระอุโบสถวัดราชโอรส
 (รูปที่ ๙) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างตั้งแต่ยังดำรง
 พระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธออยู่ในรัชกาลที่ ๒ แล้วเจ้าพระยานิกรบดินทร
 (โค ต้นสกุลกัลยาณมิตร) เขาอย่างมาเขียนฝาผนังพระอุโบสถ
 วัดกัลยาณมิตร ซึ่งสร้างเมื่อในรัชกาลที่ ๓ นั้นเป็นต้น ดังนั้นฐานว่า
 แม้ในชั้นนั้นก็ยังไม่เกิดเครื่องบูชาอย่างม้าหมู่ มาจนเมื่อพระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบูรณะวัดพระเชตุพน เมื่อจะฉลองวัดพระเชตุพน
 ใน พ.ศ. ๒๓๙๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริ
 โดยอนุโลมตามลายช่อซึ่งเขียนผนังโบสถ์ดังกล่าวมาแล้ว ให้สร้างม้าหมู่ขึ้น
 สำหรับตั้งเครื่องบูชาหน้าพระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน เป็น
 ม้าหมู่ใหญ่ ๑๓ ตัว (รูปที่ ๑๐) และทรงพระราชดำริให้สร้างม้าหมู่
 ขนาดน้อย มีม้าสำหรับตั้งเครื่องบูชาหมู่ละ ๔ ตัว ตั้งประจำพระวิหารทิศ
 ดังนั้นฐานว่าเครื่องบูชาอย่างม้าหมู่เกิดขึ้นด้วยพระราชดำริของพระบาท

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งฉลองวัดพระเชตุพนเป็นเดิม แล
ผู้อื่นนิยมก็เอาแบบอย่างทำกันต่อมาจนทุกวันนี้.

เครื่องบูชาอย่างมาหุมที่ใช้วัดมีการงาน ใช้เป็นที่ตั้งพระพุทธรูป
ประกอบกับเครื่องบูชา เช่นในงานทำบุญเวียนเป็นต้นก็มี ใช้แต่เป็น
อย่างเครื่องประดับ เช่นที่ตั้งพระศรีรัตนศาสดารามเมืองนารัตนนาถ
เป็นต้นก็มี ถ้าใช้ตั้งพระพุทธรูปต้องถือว่าที่ตั้งพระเป็นสำคัญ คือจะตั้ง
อย่างไรให้เป็นสง่างาม เหลือที่ตั้งพระเท่าใดจึงจัดเครื่องบูชาเข้าประกอบ
คือเชิงเทียนและเครื่องปักดอกไม้เป็นต้น ถ้าตั้งมาหุมเครื่องบูชาเป็นอย่าง
เครื่องประดับโดยระเพระมีการประกวดกัน มีเครื่องกำหนดสำหรับตัดสิน
ว่าดีหรือเลวด้วยหลักตั้งอธิบายต่อไปนี้ คือ

๑ ความสะอาดเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง ถึงตัวมาหุมและเครื่องตั้ง
เครื่องประดับจะดีปานใด ถ้าปล่อยให้เบอะเปื้อนเปรอะสกปรก ก็อาจถูก
ตัดสินเป็นตกไม่ได้รางวัล เพราะความผิดของเจ้าของ

๒ ตัวมาหุมนั้นควรใช้ของทำประเทศนี้ ถ้ายิ่งฝีมือทำประณีต และ
ความคิดประกอบมาสั่งทำให้ได้ทรวดทรงงามเพียงใด ก็ยิ่งนับว่าดีขึ้น
เพียงนั้น มาหุมที่ทำมาขายแต่เมืองจีนไม่นับเข้าในองค์สำหรับตัดสินให้
รางวัล เพราะเป็นของมีขายในท้องตลาดดาษดื่นนับด้วยร้อย ห้าก็เศษไม่

๓ เครื่องบูชาที่ตั้งบนมาหุม จะใช้เครื่องแก้วหรือเครื่องถ้วย
เครื่องโลหะ หรือทำด้วยสิ่งอันใดก็ได้ กำหนดเล็กน้อยว่าดั้น คือเป็นของ
หายากอย่าง ๑ สามารถหาของประเภทเดียวกันได้หมด ยกตัวอย่าง
ตั้งเห็นว่าถ้าใช้เครื่องแก้วเจียรในหนามขนุน ก็ให้เป็นเครื่องแก้วหนามขนุน

ใดทั้งต้น หรือใช้เครื่องแก้วแดงทำให้เป็นแก้วแดงทั้งต้น ดังนั้นเป็นต้นอย่าง ๑
 ดังของที่ดงไม้ชดกับเครื่องบูชา ยกตัวอย่างข้อห้ามดังเอาขามอย่างสำหรับ
 ด่างหน้ามาดั่ง หรือเอาคนที่เขาทำสำหรับได้สุรามายับปักดอกไม้มัน
 เป็นต้น นับว่าชดกับเครื่องบูชาอย่าง ๑ แต่กำหนดให้ถานมีการผัน
 ให้อย่าง เช่นบางที่คุมของที่หายาก ยกตัวอย่างดั่งคุมเครื่องแก้วเจียรใน
 อย่างกะหล่ำบา หาชิงเทียนแก้วอย่างนั้นไม่มี จะใช้อย่างอื่นแทนก็ไม่ดีเดียน
 เพราะพันธุ์ยี่ซึ่งจะหาได้ ถ้าว่าโดยย้อยเครื่องดั่งมาหมั้นถาเป็นของหายาก
 และได้ครบทั้งชุดหรือโดยมากนับว่าดี

๔ กระบวนจัดตั้งของบนมาหมั้นเครื่องบูชานั้น ต้องจัดให้เห็นสง่างาม
 แก่ตา คือได้ช่องไฟและแสงเห็นของแต่ของใหญ่ได้ถนัด แม้ในเวลา
 กลางคืนก็ให้แสงไฟเทียนจัดตั้ง อาจต้องกระจำงทวงทงหมั้นมาจึงนับว่าดี
 ยิ่งของซึ่งจัดในเครื่องบูษามักดอกไม้เป็นต้น ยิ่งจัดให้ประณีตงดงามก็ยิ่งดี

๕ ดังของสำหรับจัดตั้งเครื่องบูชามาหมั้นนั้น ของที่เป็นหลักจะขาด
 ไม่ได้อีกคือเทียน รูป ดอกไม้ ๓ อย่างนี้ นอกนั้นเห็นอันใดเป็นของสมควร
 ดั่งเช่นผลไม้เป็นต้นจะใช้ด้วยก็ได้ แต่มีข้อห้ามตามคำราหดวงมิให้ใช้
 ดอกไม้หรือผลไม้ ซึ่งตำราชนมักถึงเกี่ยวกลิ่น ยกตัวอย่างดั่งเช่นผลฝรั่ง
 ผลมะม่วง ผลจันทน์ ที่ดั่งกล่อมกันเป็นต้น

เครื่องบูชาอย่างโต๊ะจีน

ซึ่งลุ่มมดเรียกเครื่องบูชาอย่างนี้ว่า “จีนเกมไทย” นั้น เพราะ
 เป็นแบบเครื่องบูชาของจีน ไทยเราเอามาคิดประกอบแก้ไขใช้ดั่งเป็นอย่าง

เครื่องบูชาไทย ไม่เหมือนกับจีนตั้ง จะเรียกว่าเป็นอย่างจีนหรืออย่างไทย ไม่ได้ทั้งสองสถาน จึงเรียกว่าอย่างจีนแบบไทย หรือเรียกกันว่า “เครื่องบูชาอย่างโคะจิ้น”

เครื่องบูชาของจีนเขาใช้ตังบนโต๊ะ แต่เป็น ๒ อย่างต่างกัน คือ เป็นโต๊ะเครื่องบูชาอย่าง ๑ เป็นโต๊ะเครื่องเล่นอย่าง ๑ ตังด้วยกันบ้าง ตังแยกกันบ้างแต่แต่ควรแก่การ โต๊ะเครื่องบูชาในไทยเราเรียกว่า “โต๊ะขวางหลัง” เป็นโต๊ะแคบยาวและสูงกว่าโต๊ะเครื่องเล่น บนโต๊ะเครื่องบูชาตามแบบจีน ตังของ ๕ สิ่ง คือเชิงเทียนคู่ ๑ แจกันสำหรับปักดอกไม้ คู่ ๑ กระถางสำหรับเผาเครื่องหอมให้เป็นควันใบ ๑ เรียกรวมนกันว่า โหงวไต้ โต๊ะเครื่องเล่นนั้นไทยเราเรียกว่า โต๊ะหน้า เป็นโต๊ะสี่เหลี่ยม เรียกว่า โต๊ะขวางหลัง บนนั้นตามแบบจีน ถ้าจะใช้ในการเล่น แถวหน้า ตังเครื่องบูชาอย่างน้อย ไทยเราเรียกว่า “เครื่องหน้า” มีเชิงเทียนคู่ ๑ ขวดใบ ๑ สำหรับปักตะเกียบเขี่ยถ่านเครื่องหอม จานเนื้อไม้ ๑ กระถางเผาเครื่องหอมใบ ๑ ถาดโต๊ะตังเครื่องเล่นตามแต่จะจัด ข้างในตังกระถางรูป ไทยเราเรียกว่า “กระถางใน” ปักรูปดอกไม้ใหญ่ในนั้น ดังนั้นฐานว่าจะเล่นสรวลผู้ใด จุดรูปใหญ่เป็นเครื่องหมายเชิญผู้นั้นมารับเครื่องเล่น (ดูรูปที่ ๑๑) โต๊ะเครื่องเล่นมีที่ใช้ อีกอย่างหนึ่งในการพระสวดมนต์ ดังเช่นพระญวนทำงเต็ก ตังธูปแด่หรือพระพุทธรูป กับขวดปักดอกไม้ไว้แถวหลัง หน้าธูปแด่ต่อออกมาตัง “เครื่องหน้า” เช่นกล่าวมาแล้ว ไว้ชานโต๊ะข้างคอนหน้าต่างสำหรับวางหนังสือสวดมนต์และเครื่อง

สำหรับพระเคาะและโศกให้เสียงเป็น ดัชนีญา โตะอย่างหนึ่งได้นามอีก
อย่างหนึ่ง เรียกว่า “โตะโศก”

โตะเครื่องบูชาอย่างจีนซึ่งมาจัดแปลงเป็นของไทย สืบได้ความว่า
เริ่มมีขึ้นเมื่อครั้งฉลองวัดพระเชตุพนในรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๙๑ ใน
คราว ๆ เดียวกับที่เกิดมีมาหมู่ ครั้นนั้นโปรด ฯ ให้ขอแรงเงินเจ้าภานุ
นายอากรและพวกพ่อค้าให้จัดโตะเครื่องบูชามาตั้งเป็นเครื่องประดับในถาน
วัดพระเชตุพน ดังนั้นฐานว่าเพราะเป็นการตั้งในพิธีทางพระพุทธศาสนา
ไม่สมควรจะมีเครื่องเล่น พวกผู้ตั้งโตะจึงเอาของอื่น ๆ ซึ่งเห็นว่าดีว่างาม
ขึ้นตั้งกลางโตะแทนเครื่องเล่น เป็นวิจิตรโตะจีนอย่างไทยเกิดขึ้นด้วย
ประการนี้ มีจดหมายเหตุปรากฏว่าต่อมาถึงรัชกาลที่ ๔ ในงานบรมราชา
ภิเษกพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด ฯ ให้ขอแรงพระบรม
วงศ์านุวงศ์เจ้าภานุนายอากรพ่อค้านายสำเภา จัดโตะเครื่องบูชาเข้าไปตั้ง
เป็นเครื่องประดับในบริเวณ พระราชมนเทียร และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
มีจำนวนถึง ๑๐๐ โตะ ขอน้อมให้เห็นว่าคงแต่งงานฉลองวัดพระเชตุพนมา
แล้ว คงจะเกิดนิยมเล่นเครื่องโตะบูชาอย่างจีนเกมไทยเป็นอันดั้นมา มี
จดหมายเหตุปรากฏต่อมาอีกอย่างหนึ่ง ว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๔ นั้น เกิดนิยม
ทำบุญวันเกิดเป็นการใหญ่ขึ้นในหมู่ผู้มีบรรดาศักดิ์สูง เมื่อถึงวันประสูติ
ของเจ้านายผู้ใหญ่ก็ดี หรือวันเกิดของขุนนางผู้ใหญ่ เช่นสมเด็จพระยา
บรมมหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อยังเป็นที่เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ เสด็จมาตั้งที่สมุห
พระกลาโหมเป็นต้นก็ดี มักเชิญบรรดาผู้ที่เล่นเครื่องโตะอย่างจีนให้เอา

เครื่องโต๊ะไปตั้งในงาน และของใครดืมร้างวัด ก็เกิดเป็นการประกวดกันขึ้น เช่นหาลังของทอดังให้เป็นตายเดียวกันหมดทั้งโต๊ะ ใคร “คุม” ได้อย่างนั้นกันบอกกันว่าดีกว่าเพื่อน การประกวดโต๊ะเครื่องบูชากันครั้งนี้ถึงมีผู้เอาไปแต่งเป็นเหล่าเครื่องเล่นเทศน์มหาชาติ ถิ่นทมหาพนไว้ดังนี้

“พราหมณ์ ดุกรรมหาพราหมณ์สยามประเทศเพศผนวชชี เราจะแนะแนวนานาคีชีวเรศ ที่พระขจิตเป็นเกศดำราญกาย ท่านจงมีโน้หมายมุ่งเขม้น ไปเกิดก็จะได้เห็นทางทุเรศระยะไพร จนกระทั่งถึงพระชาติวรมคิชาติโยธิเบศร์ อันองค์ อินทร์ อมรเทเวศ์ แด่รังเฝ้าถรรพธำทให้พระวิศณุกรรมนฤมิต มีหลายอย่างช่างประดิษฐ์ประดับไว้ทั้งแท่นที่บรรทมในประทับเด่น อีกทั้งที่นั่งเย็นประทับร้อน มีห้องหับซับซ้อนแสงแดด ลอยเยียมโอภาสพรรณราย บัญชรเจดิตายายจำหลัก พันกระจุกแสงประจักษ์กระจ่างตา มีเพดานตระการผ้าน่าย้อย อัจฉกัณฐะยับห้อย โคมหวดแขวน พินชาตนาหนาแน่นไปด้วยโต๊ะตั้ง ถ้วนเครื่องครามงามสระพริ้งพระพรายดา มีหลายอย่างต่างภาษามาแต่่นอก เหลือแล้วที่เราจะเล่าบอกบรรยาย เป็นชุดชุดสุดที่จะอธิบายให้ ถ้วนเพียงไซ้ ย่อจันฉนวนกระบวรราย พร้อมสระพริ้งตั้งถวายพระชินวงศ์ บรรเจิดจริงยิ่งยงถ้วนอย่างดี พราหมณ์เอ๋ย พรณ โต๊ะถ้วนลายฉลุตั้งรอยหน้ายังเฝ้าเหล่าคนามังกรเมฆ แดเป็นหมู่วิเวกว่ายเวหน รวากับเป็นถื่นถมบนพยมเมศ บ้างโค้งสกลเพศผกหวิ ดางเหล่าเฝ้าก็เล่นตัวผกหาวย พรณ โต๊ะถายมังกรหย่อม งามลอาดประหลาดค้อมชด

อินทรีย์ เออเหตุผลจะฟังมีมาไหน หรือซ่อนตัวกลัวภัยพระยาครุฑ
 ใครได้เห็นเป็นที่วิมูติประหลาดใจ ยังโตะตายมังกรไฟนำใจหาย ดูโดย
 เล่นเล่นตะกายตะเกียกเถิง ช่างกระไรไหนเพลิงไม่เผาผลาญ จึงแสดง
 ฤทธิเรียวรันทยานเล่น บ้างก็โตะตายสิงห์ โตเคนตามคอง ดังว่าจะ
 อำโษรฐพิโรธร้องคำรามรณ แลดูหน้ายี่ยันเสยะเยอง อมวิเชียร
 ชูขำเลื่องเคื่องเขม้น บ้างก็ผาดฉั่นไฉนเล่นตะกรุมแก้ว กอดกระหวัด
 รัตต์แล้วตลิ่งโอด เพื่อนำพองคองโคดเข้าช่วงชิง ดูจุเป็นเห็นจริง
 ด้วยวาจา ยังเดาเหล่าคณาโตะตัวนั้มนั้หนั้ลือ เขียนยี่ห้อออ้อ้ออ่าน
 ไม่ออก ดังภาษามาแต่่นอกอย่างไรหนอ เป็นจันใจไม่รู้ ข้อที่ความขัน
 บ้างก็แก่งแ่งร้งเส็กสัรรเลงมเดียน โตะตายเขียนครมโป๊ยแซ่ เหมือน
 งัวเต็นเต้าเยี่ยแซ่เห่เทวดา บ้างเหยียบเมฆลอยมากมั่งมั่ง บ้างยืนบน
 คุตชิงชิงเขม้นท่า บ้างเงยหงายม่ายหน้าขันดูดาว บ้างยุตมือถือไม้เท้า
 ทำท่วงที่ ชะเยี่ยอยู่จุดจุดอึกคัมคัมแผ่พิศ ดุดแล้วที่เราจะเงาเงาจิดขันคินาม
 อึกเขาไม่ตายควมกักรักควน แลดูคิงฟางพ่นพ่นลัดถ่าน บ้างเป็นที่
 ถาวรตระหง่านง่าชะโงกเงอม บ้างแรรบมายลายเลื่อมพิศกเด ประดาน
 ซ่อนความอ่อนแก่เจ้าเกมกัน ยังโตะเขี้ยวไซ่กานันก็ชอบกต ดูเขี้ยวขำ
 อำพนคิงพ่นเมฆ ดังรายเรียงอติเรกอร่ามงาม อึกดังกลโลกตายควม
 กักรบถวน งามลอาดประหลาดถวนด้วยตายเหต้อ อ้อของนั้มีมาแต่
 เมืองเหนือไฉนเด้า หรือจันดักตงดำเภาไปเขียนครม แลดูกลดบั้ง
 วงขำมาเสียมโหด ถวายองค์พระอิศวรให้แต่งตั้งประกวดกัน ยังโตะ

ตายพูดคาถา^๕นั้นน้ำพิสง ดูนั่งดอกพูดคาถาตรงระดา^๖ดา^๗ เป็นพุ่มพุ่ม
 กทมกลาด^๘อาดดา^๙ ตัว^{๑๐}เป็นของบพิตรมหิศราเฉลิมยศ^{๑๑} พร้อม^{๑๒}เสร็จ
 ดิบ^{๑๓}เอ็ดหมัดด้วยกัน^{๑๔}หนอ^{๑๕} ผ้า^{๑๖}หน้า^{๑๗}โตะ^{๑๘}อัน^{๑๙}ลออ^{๒๐}วิ^{๒๑}โดย^{๒๒}ลักษณะ^{๒๓} แต่^{๒๔}กระ^{๒๕}ผืน^{๒๖}
 ประ^{๒๗}จง^{๒๘}ปัก^{๒๙}ราว^{๓๐}กับ^{๓๑}เป็น^{๓๒} ประ^{๓๓}ดับ^{๓๔}ด้วย^{๓๕}ชน^{๓๖}น^{๓๗}ก^{๓๘}ระ^{๓๙}เค^{๔๐}็น^{๔๑}เป็น^{๔๒}ตัว^{๔๓}ตาย^{๔๔} บ้าง^{๔๕}เป็น^{๔๖}ข้อ^{๔๗}
 เ^{๔๘}ิง^{๔๙}ชา^{๕๐}ย^{๕๑}ระ^{๕๒}บาย^{๕๓}ห้อย^{๕๔} ผ้า^{๕๕}ผืน^{๕๖}หนึ่ง^{๕๗}อย่าง^{๕๘}น้อย^{๕๙}กร^{๖๐}อย^{๖๑}เห^{๖๒}ร^{๖๓}ย^{๖๔}ญ^{๖๕} พ^{๖๖}รา^{๖๗}ห^{๖๘}ม^{๖๙}ณ^{๗๐}เ^{๗๑}อ^{๗๒}ย^{๗๓}
 ท^{๗๔}่าน^{๗๕}ไป^{๗๖}แล้ว^{๗๗}อย่า^{๗๘}แ^{๗๙}ว^{๘๐}ะ^{๘๑}เ^{๘๒}ียน^{๘๓}ห^{๘๔}ง^{๘๕}เด^{๘๖}ย^{๘๗}ว^{๘๘}ด^{๘๙} ก็^{๙๐}จะ^{๙๑}ได้^{๙๒}เ^{๙๓}เห็น^{๙๔}เช^{๙๕}น^{๙๖}เร^{๙๗}าก^{๙๘}่า^{๙๙}ห^{๑๐๐}น^{๑๐๑}ด^{๑๐๒}แ^{๑๐๓}บ^{๑๐๔}บ^{๑๐๕}า^{๑๐๖}ด^{๑๐๗}
 เ^{๑๐๘}หม^{๑๐๙}ือ^{๑๑๐}น^{๑๑๑}ม^{๑๑๒}ี^{๑๑๓}ใน^{๑๑๔}ส^{๑๑๕}ถ^{๑๑๖}า^{๑๑๗}น^{๑๑๘}ท^{๑๑๙}น^{๑๒๐}เด^{๑๒๑} ”

เมื่อเกิดนิมิต^๑หา^๒เครื่อง^๓โตะ^๔จ^๕็น^๖ให้^๗เป็น^๘ตาย^๙เด^{๑๐}ย^{๑๑}ก^{๑๒}ัน^{๑๓}อย่าง^{๑๔}ว่า^{๑๕}มา^{๑๖} พระ^{๑๗}ยา
 ไช^{๑๘}วั^{๑๙}กร^{๒๐}าช^{๒๑}เค^{๒๒}ร^{๒๓}ษ^{๒๔}ฐ^{๒๕}ี^{๒๖} (พุ^{๒๗}ก^{๒๘} ค^{๒๙}ัน^{๓๐}ส^{๓๑}ก^{๓๒}ุ^{๓๓}ต^{๓๔}โ^{๓๕}ช^{๓๖}ติ^{๓๗}ระ^{๓๘}พ^{๓๙}ุ^{๔๐}ก^{๔๑}ณ^{๔๒}ะ) จ^{๔๓}ึง^{๔๔}ท^{๔๕}ู^{๔๖}ด^{๔๗}ร^{๔๘}อ^{๔๙}ให้^{๕๐}กร^{๕๑}ม^{๕๒}ช^{๕๓}ุ^{๕๔}
 ราช^{๕๕}ดี^{๕๖}ห^{๕๗}ิ^{๕๘}ว^{๕๙}ิ^{๖๐}ก^{๖๑}ม^{๖๒}ท^{๖๓}ร^{๖๔}ก^{๖๕}ิ^{๖๖}ด^{๖๗}เ^{๖๘}บ^{๖๙}บ^{๗๐}อย่าง^{๗๑} แ^{๗๒}ล^{๗๓}ว^{๗๔}ด^{๗๕}ัง^{๗๖}เค^{๗๗}ร^{๗๘}อง^{๗๙}โ^{๘๐}ตะ^{๘๑}เ^{๘๒}้า^{๘๓}มา^{๘๔}ช^{๘๕}า^{๘๖}ย^{๘๗}เป็น^{๘๘}ช^{๘๙}ุด^{๙๐} ๆ
 เรีย^{๙๑}ก^{๙๒}ว่า^{๙๓} “ โ^{๙๔}ตะ^{๙๕}ก^{๙๖}ิ^{๙๗}ม^{๙๘}ค^{๙๙}ึง ” (คุ^{๑๐๐}ร^{๑๐๑}ป^{๑๐๒}ที่^{๑๐๓} ๓๒) เ^{๑๐๔}ค^{๑๐๕}ัน^{๑๐๖}น^{๑๐๗}การ^{๑๐๘}ค^{๑๐๙}ึง^{๑๑๐} โ^{๑๑๑}ตะ^{๑๑๒}เค^{๑๑๓}ร^{๑๑๔}อง^{๑๑๕}บ^{๑๑๖}ุ^{๑๑๗}ช^{๑๑๘}า^{๑๑๙}ย^{๑๒๐}
 จ^{๑๒๑}ัน^{๑๒๒}เก^{๑๒๓}ม^{๑๒๔}ไทย^{๑๒๕}ก^{๑๒๖}็^{๑๒๗}เ^{๑๒๘}ด^{๑๒๙}ย^{๑๓๐}เป็น^{๑๓๑}เ^{๑๓๒}บ^{๑๓๓} และ^{๑๓๔}ใช้^{๑๓๕}เค^{๑๓๖}ร^{๑๓๗}อง^{๑๓๘}ถ^{๑๓๙}ย^{๑๔๐}ของ^{๑๔๑}จ^{๑๔๒}ัน^{๑๔๓}เป็น^{๑๔๔}พ^{๑๔๕}น^{๑๔๖}มา^{๑๔๗}จ^{๑๔๘}น^{๑๔๙}ทุก^{๑๕๐}ว^{๑๕๑}น^{๑๕๒}

ถึง^๑รัช^๒ช^๓กาล^๔ที่^๕ ๕ พระ^๖มา^๗ท^๘ล^๙ม^{๑๐}เ^{๑๑}จ^{๑๒}พระ^{๑๓}จุ^{๑๔}ด^{๑๕}จ^{๑๖}อม^{๑๗}เ^{๑๘}ก^{๑๙}ลา^{๒๐}เ^{๒๑}้า^{๒๒}ย^{๒๓}ู่^{๒๔}ห^{๒๕}ัก^{๒๖}โป^{๒๗}ร^{๒๘}ด^{๒๙}เค^{๓๐}ร^{๓๑}อง^{๓๒}
 บ^{๓๓}ุ^{๓๔}ช^{๓๕}า^{๓๖}ย^{๓๗}าง^{๓๘}โ^{๓๙}ตะ^{๔๐}จ^{๔๑}ัน^{๔๒} ม^{๔๓}ัง^{๔๔}น^{๔๕}ห^{๔๖}ล^{๔๗}ว^{๔๘}เ^{๔๙}เมื่อ^{๕๐}ไ^{๕๑}ด^{๕๒} ม^{๕๓}ัก^{๕๔}โป^{๕๕}ร^{๕๖}ด^{๕๗} ๆ ให้^{๕๘}ค^{๕๙}ึง^{๖๐}โ^{๖๑}ตะ^{๖๒}เค^{๖๓}ร^{๖๔}อง^{๖๕}บ^{๖๖}ุ^{๖๗}ช^{๖๘}
 ป^{๖๙}ระ^{๗๐}ก^{๗๑}ว^{๗๒}ค^{๗๓}ก^{๗๔}ัน^{๗๕}เ^{๗๖}น^{๗๗}เ^{๗๘}อง^{๗๙} ๆ (คุ^{๘๐}ร^{๘๑}ป^{๘๒}ที่^{๘๓} ๓๓) และ^{๘๔}ท^{๘๕}ร^{๘๖}ง^{๘๗}พระ^{๘๘}ราช^{๘๙}ค^{๙๐}ำ^{๙๑}ว^{๙๒}ิ^{๙๓}ค^{๙๔}ง^{๙๕}เ^{๙๖}บ^{๙๗}เ^{๙๘}บ^{๙๙}เ^{๑๐๐}น^{๑๐๑}เ^{๑๐๒}ม^{๑๐๓}
 เ^{๑๐๔}เ^{๑๐๕}ิม^{๑๐๖}ช^{๑๐๗}น^{๑๐๘}อ^{๑๐๙}ก^{๑๑๐}ห^{๑๑๑}ล^{๑๑๒}า^{๑๑๓}ย^{๑๑๔}าง^{๑๑๕} เ^{๑๑๖}้า^{๑๑๗}ง^{๑๑๘}ย^{๑๑๙}ใน^{๑๒๐}ห^{๑๒๑}น^{๑๒๒}ง^{๑๒๓}ล^{๑๒๔}ือ^{๑๒๕} “ ต^{๑๒๖}ำ^{๑๒๗}น^{๑๒๘}า^{๑๒๙}น^{๑๓๐}เ^{๑๓๑}ร^{๑๓๒}อง^{๑๓๓}เค^{๑๓๔}ร^{๑๓๕}อง^{๑๓๖}โ^{๑๓๗}ตะ^{๑๓๘}แ^{๑๓๙}
 ถ^{๑๔๐}ย^{๑๔๑}บ^{๑๔๒}ัน ” ซึ่ง^{๑๔๓}ข^{๑๔๔}ำ^{๑๔๕}พ^{๑๔๖}เ^{๑๔๗}้า^{๑๔๘}แ^{๑๔๙}ต^{๑๕๐}ง^{๑๕๑}ไ^{๑๕๒}ว^{๑๕๓}เ^{๑๕๔}เมื่อ^{๑๕๕} พ^{๑๕๖}.ศ^{๑๕๗}. ๒๔๖๐ โดย^{๑๕๘}พิ^{๑๕๙}ล^{๑๖๐}ด^{๑๖๑}าร^{๑๖๒} จ^{๑๖๓}ะ^{๑๖๔}ย^{๑๖๕}ก^{๑๖๖}ความ^{๑๖๗}
 ม^{๑๖๘}าก^{๑๖๙}ถ^{๑๗๐}า^{๑๗๑}ว^{๑๗๒}ใน^{๑๗๓}ท^{๑๗๔}น^{๑๗๕} แต่^{๑๗๖}ท^{๑๗๗}พ^{๑๗๘}ง^{๑๗๙}ใช้^{๑๘๐}ใน^{๑๘๑}การ^{๑๘๒}ค^{๑๘๓}ึง^{๑๘๔}โ^{๑๘๕}ตะ^{๑๘๖}เค^{๑๘๗}ร^{๑๘๘}อง^{๑๘๙}บ^{๑๙๐}ุ^{๑๙๑}ช^{๑๙๒}า^{๑๙๓}ก^{๑๙๔}ัน^{๑๙๕}ใน^{๑๙๖}บ^{๑๙๗}ั^{๑๙๘}จ^{๑๙๙}บ^{๒๐๐}ัน^{๒๐๑}น^{๒๐๒} คือ^{๒๐๓}

๑ โ^๑ตะ^๒เค^๓ร^๔อง^๕บ^๖ุ^๗ช^๘า^๙ย^{๑๐}าง^{๑๑}จ^{๑๒}ัน^{๑๓} จ^{๑๔}ัด^{๑๕}เป็น^{๑๖} ๒ อย่าง^{๑๗} เรีย^{๑๘}ก^{๑๙}ว่า^{๒๐} “ โ^{๒๑}ตะ^{๒๒}เ^{๒๓}ใหญ่ ”
 ค^{๒๔}ือ^{๒๕}ค^{๒๖}ง^{๒๗}ท^{๒๘}ง^{๒๙}โ^{๓๐}ตะ^{๓๑}ช^{๓๒}ว^{๓๓}าง^{๓๔}ห^{๓๕}ล^{๓๖}ง^{๓๗}เ^{๓๘}ด^{๓๙}โ^{๔๐}ตะ^{๔๑}ห^{๔๒}น^{๔๓}า^{๔๔}ย^{๔๕}าง^{๔๖} ๑ “ โ^{๔๗}ตะ^{๔๘}เ^{๔๙}ช^{๕๐}ก ” ค^{๕๑}ึง^{๕๒}เ^{๕๓}ด^{๕๔}โ^{๕๕}ตะ^{๕๖}ห^{๕๗}น^{๕๘}
 ตัว^{๕๙}เด^{๖๐}ย^{๖๑}ว^{๖๒}า^{๖๓}ย^{๖๔}าง^{๖๕} ๑

๒ บรรดาชั้นที่จะจัดชนบทโตะนั้นจำต้องให้มีหย่องหรือเท้ารองทุกชั้น
ไปตามชนิดของชั้นนั้น ยกเสียแต่บางสิ่งคือเชิงเทียนกระถางต้นไม้ หรือ
ตุ๊กกระต่าที่มีฐานสำหรับตัวแล้ว ถ้าเป็นตุ๊กกระต่าไม่มีฐาน ก็คงต้องมี
เท้ารองเหมือนกัน

๓ บรรดาชั้นที่ควรนิยม จำต้องให้เตี้ยมทุกชั้น เว้นไว้แต่สิ่ง
ที่ไม่ต้องเตี้ยม เช่น ตุ๊กกระต่าหรือลบบเตี้ยที่มีกรอบไม้เตี้ยเป็นต้น

๔ บรรดาชั้นที่ตงโตะ จะต้องดูขัดเสียดให้สะอาด อย่าให้เบือน
เปราะโลโครกเป็นปฏิกูล ถึงกับหย่องและเท้าไม้ตลอดจนตัวโตะก็ควร
จะขัดล้างให้สะอาด

๕ การจัดชั้นชนโตะ ถ้าเป็นโตะมีขวางหลัง จะขาดลบบเตี้ยและขวด
ปักดอกไม้ กระบอกรูป กระถางรูปใน กระถางรูปหน้า ขวดหน้า ขาม
ลูกไม้หน้า เชิงเทียน ทั้ง ๘ อย่างนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ถ้าเป็น
โตะไม่มีขวางหลัง จะขาดลบบเตี้ย ขวดปักดอกไม้ กระบอกรูป กระถางรูป
ขามลูกไม้ เชิงเทียน ทั้ง ๖ อย่างนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ (ดูรูปที่ ๑๔)

เครื่องบูชาอย่างโตะเงินเกมไทยที่ตั้งในงานการทุกวันนี้ มักใช้แต่
โตะหน้าตัวเดียว อย่างเรียกว่า “โตะโขก” และพระภิกษุสงฆ์เป็น
เจ้าของเป็นพน เพราะงานตงโตะเดียนั้นมักเป็นงานตามวัด เช่นรับเสด็จ
กฐิน เป็นต้น โตะที่มาตงวัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่องานระดุนาวคราว
แล้ว ก็เป็นโตะโขกอย่างว่ามาทงนั้น ถ้าว่าด้วยข้อกำหนดของการตัดสิน
ว่าดีหรือเลว ก็อยู่ในความที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑ ถ้าเครื่องตั้งเป็นของเก่าแต่ระของงามประกอบกันถือว่าดีกว่าของใหม่หรือของเก่าแต่ไม่งาม เช่นเขียนลายเดอะเดอะเป็นต้น อีกประการหนึ่งให้ตั้งชั้นประเภทเดียวกันหรือลายเดียวกันทั้งโต๊ะ จะตั้งลายต่างกันเรียกว่า “จับฉ่าย” ก็ได้ แต่เช่นนั้นต้องต่างกันให้หมดทั้งโต๊ะ ผ่อนให้ซ้ำได้เพียงลายละ ๒ ชั้น

๒ เครื่องตั้งต้องไม่ขาดดอกไม้รูปเทียน และต้องไม่ขาด “ชั้นหตุกโต๊ะ” กับทองแดงเดิม ต้องมีกและหย่องรอง ตามพระราชนิยมในรัชกาลที่ ๕

๓ กระจับปี่แต่งถาดงกหินุนให้เห็นชั้นที่ตงเป็นถดถัน ไว้ช่องไฟให้เห็นถนดไม้บังกัน และเครื่องที่จัดในนั้น คือถดถอไม้เป็นต้น จัดให้งามตาน่าชม และจัดให้ลุ่มกับภาชนะ คือห้ามมิให้ใช้กระบอกกับถดถอไม้เป็นต้น จึงนับว่าจัดดี

ในการจัดตั้งเครื่องบูชาอย่างโต๊ะจีน มีกำหนดดังกล่าวมา

รูปที่ ๑

เครื่องนมัสการทองทิศของหลวง

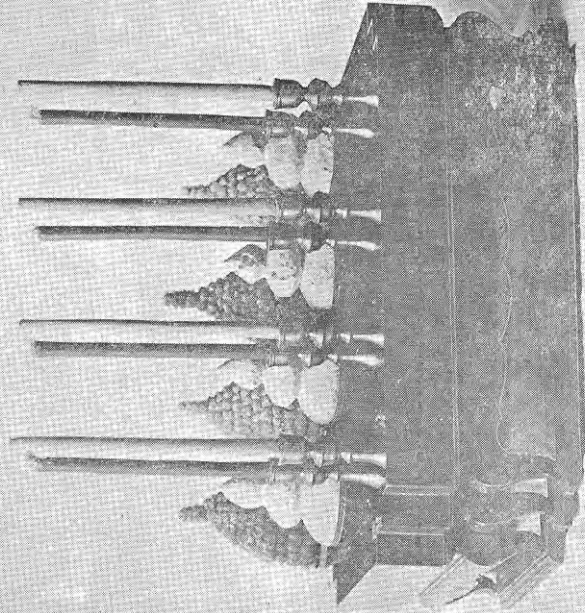
เครื่องทองห้ำของหลวง

รูปที่ ๓

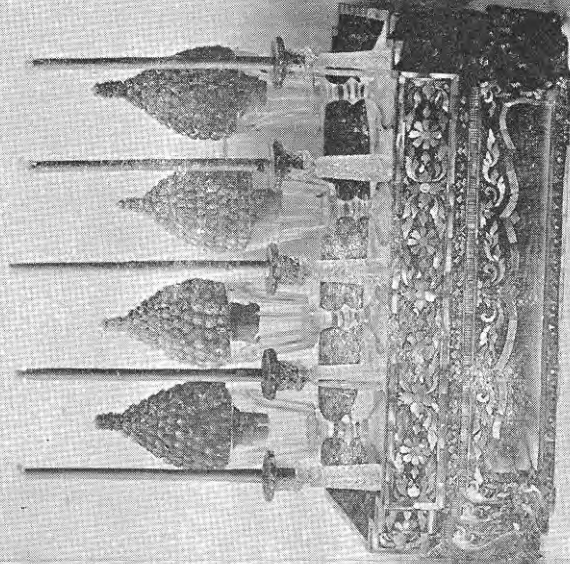
เครื่องทองน้อย

รูปที่ ๔

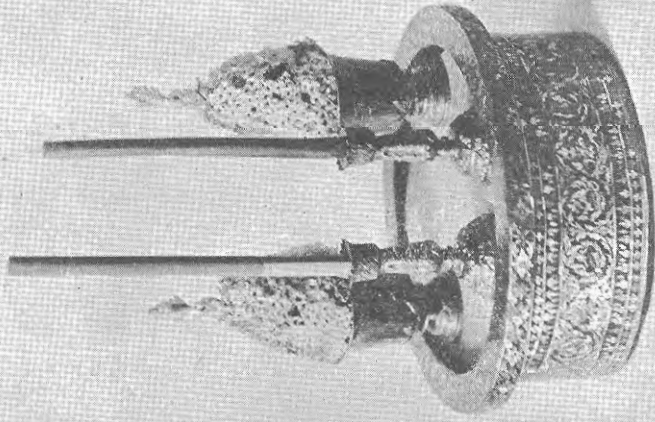
กระบะเครื่องนมัสการ กระบะถมของหลวง

รูปที่ ๕

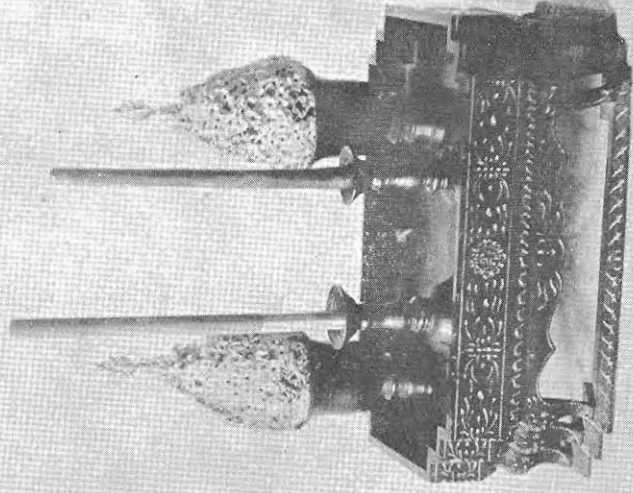
กระบะเครื่องหา

รูปที่ ๗

กระบะเครื่องบูชาไม้เงิน

รูปที่ ๘

เครื่องบูชาวิสาข

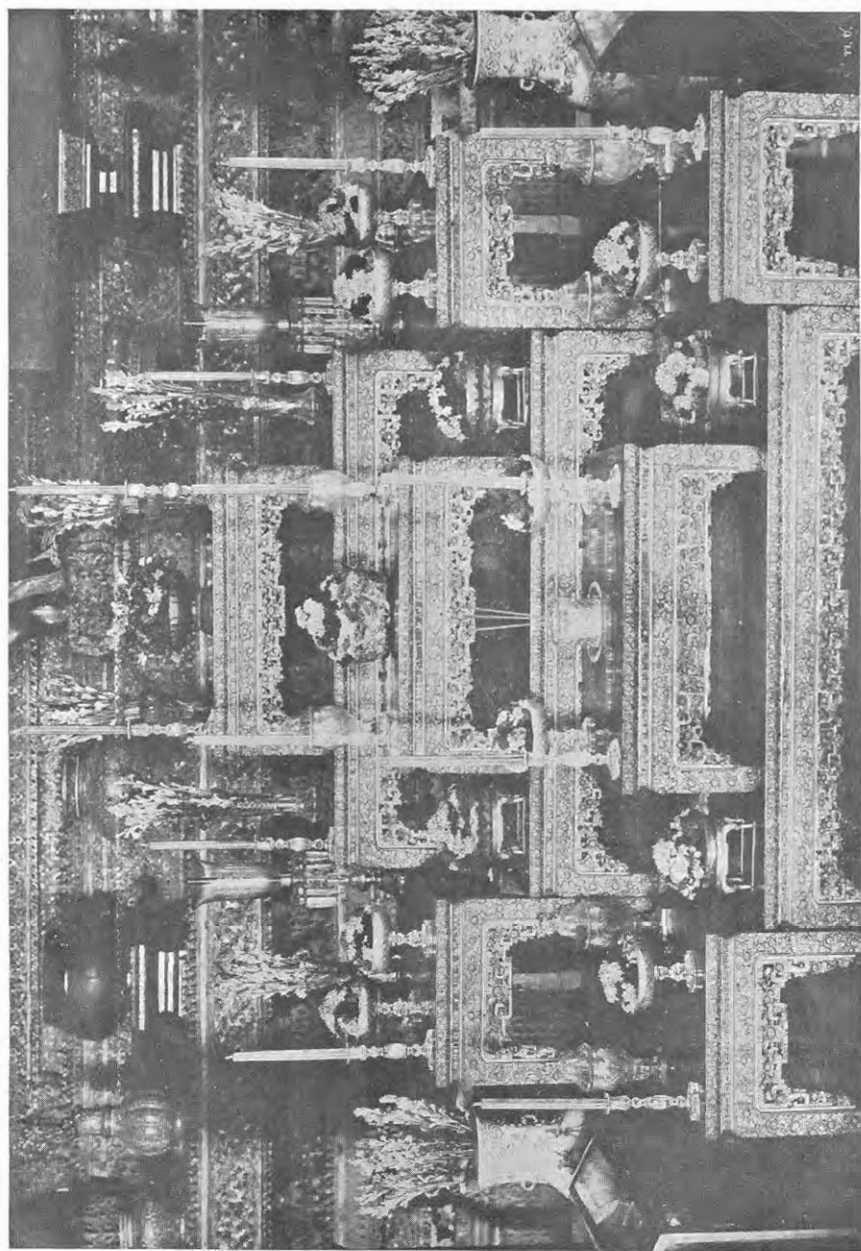
รูปที่ ๘

ขวดจีนเขียนลายช้อ

ลายฮ่อ เขียนผนังพระอุโบสถวัดราชโอรส

ม้าหมู่ใหญ่ในพระอุโบสถ วัดพระเชตุพน

รูปที่ ๑๑

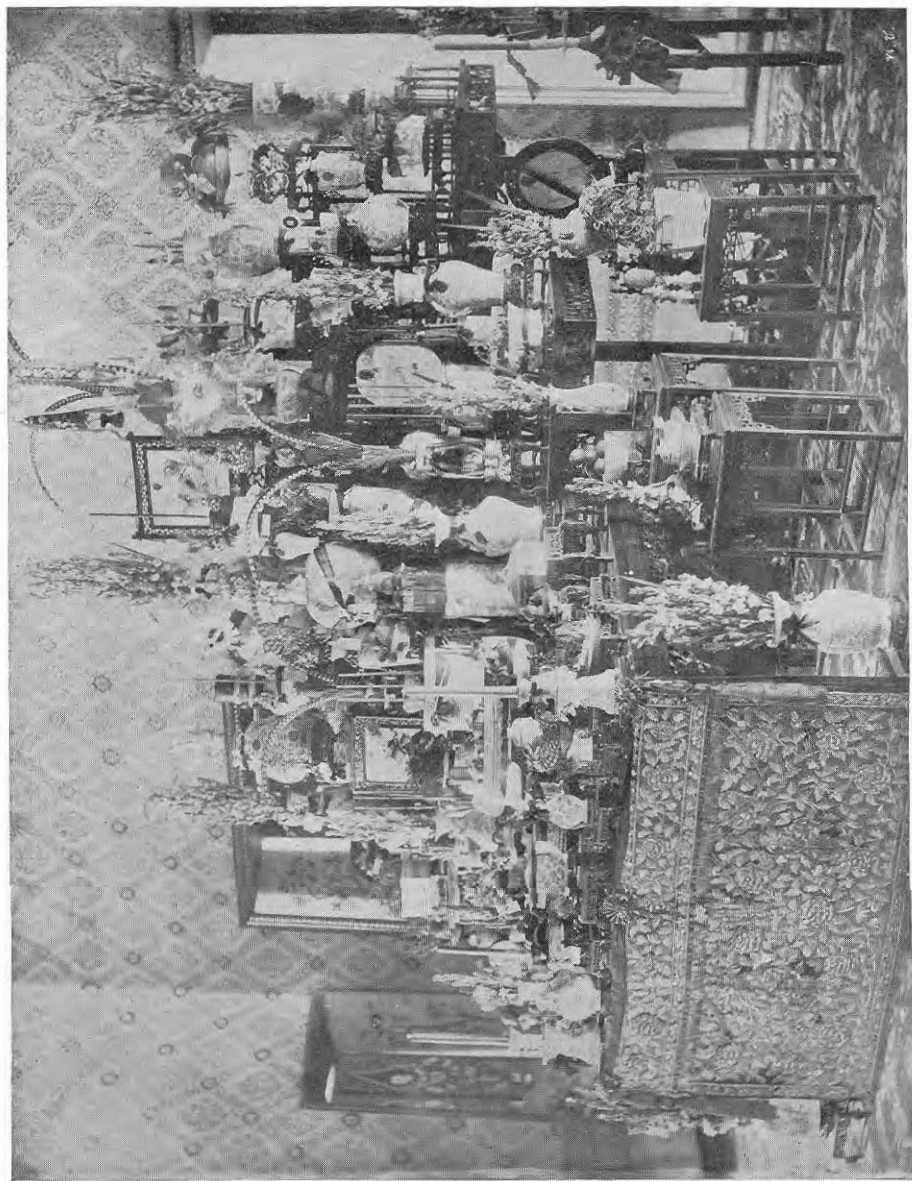

โต๊ะเครื่องบูชาตามแบบจีน

รูปที่ ๑๒

โต๊ะกิมตั่ง

โต๊ะเครื่องบูชาใหญ่ แบบหลวง ในรัชกาลที่ ๕

รูปที่ ๑๔

ซึ่งต้องมีเป็นหลักโต๊ะ